

ЕДНО ГОЛЯМО ТВОРЧЕСКО И ГРАЖДАНСКО ДЕЛО

Творците на художествени ценности са малцина белязани от съдбата люде, които прекриват границите на много страни, вдъхновяват не едно поколение. Значимостта и обаятелната сила на тези творчески личности са толкова по-големи и всеобхватни, колкото по-органическа е връзката между художествени завоевания и обществено поведение, между идейно-естетически прозрения и гражданско-етични позиции. Такива хора като маяк привличат погледите на всички, които живеят с поривите на един по-интензивен духовен живот, обладани от по-високи идеали за социално добруване и нравствено издигане. Читателите се обръщат към делото на подобни творци, за да се сродят с тяхната душевност и мисловност, да намерят опора на своите терзания и търсения. Такъв извор на мъдрост и знания, на идейно-естетическите изживявания и гражданско-хуманистични идеали представлява несъмнено и творческата биография на Людмил Стоянов, който вече прекрочи последната четвърт на столетието.

Повече от половин век личността на писателя и гражданина Людмил Стоянов се извисява в литературния ни и културен живот. Тя извиква любов и признателност не само у нас, но и в сред културната общественост на други страни. Неговият жизнен и творчески път е наистина рядко поучителен. В делото му са намерили възплицение много от проблемите на времето, тревогите и прозренията на няколко поколения, тенденциите на националното ни литературно и културно развитие от десетилетия насам. Преминал през сурови изпитания, платил дан на модните естетически течения от началото на века, Л. Стоянов проявява идейно-нравствена устойчивост, преодолява опасните увлечения, за да се закали и извиси по-късно с цели си ръст на творец-хуманист и гражданин-комунист.

Художествените дръзновения, общественно-хуманистичните тревоги, идейно-нравствените тежкени на Л. Стоянов са търсили изява в различни насоки, намирали са израз в различни форми и жанрове. Изпод перото му излизат стихове със символистично-митологична образност в началото, по-късно със страстна социална наситеност и гражданска непримиримост, жизнено правдиви, изобличителни, будещи размисъл разкази, повести, романи, драми, майсторски написани критики, очерци, есета за писатели и книги от нашата и световната литература. Едновременно пише и остро полемични културно-публицистични статии, произнася пламенни речи за мир и правда в света, в защита на цивилизацията, против войната. И от всичко струи патосът на едно голямо хуманистично сърце, възненията на патриот-интернационалист, твърдата вяра в неизбежната гибел на мракобесието, в тържеството на социалната справедливост, на културния напредък

Символическите блуждения на Людмил Стоянов свързват, за да израсне писателят с умърен ум, облагородени чувства, изострена мисловност. Войните и последвалите революционни събития, разтърсили толкова много съвести, тласкат и Людмил Стоянов да стигне по-бързо до спасителния бряг, откъдето, подал ръка на своите отрудени братя, ще обяви непримирима война на войната, в името на човешкото добруване, служейки си с непобедимото оръжие — художественото и публицистично слово. Преустройството, колкото дълбоко и всеобхватно, толкова е съпроводено с мъчителни размисли, с драматично напрежение и нестихващи терзания. Осъзнал цялата ефимерност на довчерашните си скрижали, отхвърлил тогата на самотния жрец, витаещ из неземни светове, с раздираща сърцето болка и душевно просветление писателят извиква — „не, не мога, не мога без хора“ и в служба на тези хора той ще постави всестранното си дарование.

Ако стиховете, писани до 20-те години, говорят за съмнения и трагизма на поета, чиято търсеца мисъл се лута, без да може да намери покой, то разказите „Отмъщението на Рафаил Давидов“ (1919), „Чайлд Харолд“ (1920), „Хатидже“ (1922) и най-вече „Милосърдието на Марса“ (1923) ни подсказват, че е намерена опази проблематика, която ще даде възможност на писателя да изяви творческите си възможности, поемайки пътя на реализма. Процесът на гражданско съзряване и художествено израстване през 30-те години достига своята върхна точка. Тогава именно Людмил Стоянов проявява учудваща творческа интензивност и обществено-публицистична активност, тогава излизат от перото му реалистичните стихове от „Земен живот“, няколко сборника разкази, повестите „Мехмед Синап“, „Сребърната сватба на полковник Матов“, „Холера“, които заслужено му спечелват име на войнстваещ писател-антифашист, на искрен радетел за социалистическо-реалистическо изкуство. Новата художествена проблематика, към която се насочва, идейните позиции, на които застава, му дават възможност да разкрие съществените страни от съдържанието на времето, да изобрази обществени и битови отношения, социални конфликти, трагизма на човешката личност, уплетена в мрежата на филистерството, унижавана и погубвана от възлия буржоазен строй. С каква внушителна образност и неумолима суровост са дадени страдания на покосените от зловещата болест безименни войнички маси в повестта „Холера“, каква безапелационна присъда е произнесена над обществения строй, който ражда войната! Рядко завоевание на литературата с антивоенна тематика.

Днес името на Людмил Стоянов привлича вниманието ни колкото като създател на белетристични и поетически творби, в не по-малка степен и като автор на много и много статии по литературни, културни, обществени въпроси. „Нека вярваме в бъдещето „възкресяване“ на възразящото се човечество, в тържеството на човечината над варварството. От развалините на смъртта ще дойде тоя глас, за да възвести новия живот. Отворете тъмниците! Вдигнете високо знамето на правдата! Изтрийте сълзите на унижените и оскърбените! Дайте хляб на гладните и светлина на незрящите! Защото иде съдний ден“ — се провиква високо Л. Стоянов. На събрания и митинги, на международни конгреси и заседания, в множество статии в нашия и чуждестранния печат, словото му — убедително и образно, възмущаващо и логично — се издига в защита на културата, на прогреса, на мира.

Сред бурния кипнеж у нас през 30-те години, когато прогресивните сили са в непрестанни търсения за изясняване теоретико-естетическите принципи на социалистическата литература, за преодоляване на сектантинщината на културния фронт, за усвояване опита на съветската литература, Людмил

Стоянов е един от онези, които първи осъзнаха изискванията на историческия момент, прие за свое литературно кредо принципите на социалистическия реализъм. Хората на перото той призовава да създадат литература, която да изобличава пъклените планове на войнолюбците, „литература в защита на човека и цивилизацията, на бъдещето на поколенията и техния мирен живот. За такава литература е петимното наше време и тя ще бъде създадена от хората на новия живот“. В писанията на Л. Стоянов от онова време са се слели в едно неразривно единство поетът и публицистът, творецът и общественникът. Изисквало се е смелост на духа, проникновение на мисълта, дрзновеност на чувствата, за да се излезе така открито срещу устоите на буржоазната държава, да се воюва на различни фронтове с явни и скрити врагове.

И в условията на социалистическа България Людмил Стоянов продължава да работи с неотслабваща енергия. Перото му, винаги в бойна готовност, се откликва пълно и всеотдайно на повелите на обществените и културни потребности на времето. Обаятелната му фигура ще срещнем винаги там, където се разискват въпросите на социалистическата ни литература и култура, където се обсъждат най-актуалните проблеми на нашата съвременност — проблемите на мира и войната, злокобните поплъзновения на империализма. Явяват се нови стихове, разкази, литературни и общокултурни статии, където се пресъздават, възпяват и разкриват мислите, възненията, бляновете на нашия народ — тръгнал по пътя на социализма, разобличаващ пъклените замисли на войнолюбците. Работите му и сега се отличават със своята интелектуална угъбеност, с идейно-емоционална широта и хуманистичен патос. На почерпените от непосредната реалност явления той умее да придаде обобщаващо идейно-философско звучене, използвайки богата гама от стилно-образни средства и форми, за да внуши обществения и естетически идеал на нашата съвременност.

В навечерието на своята 75-годишнина Людмил Стоянов издаде първата част на големия си роман-хроника „Детство, младост, война“, където на основата на собствения жизнен път на автора ние се сродяваме с една отминала епоха, със социалните, лични и семейни конфликти, с тревогите и вълненията, трагизма и догматизма на онова поколение, което израства и се оформя с края на миналото и първите десетилетия на нашето столетие. Това широко замислено белетристично повествование сякаш идва да направи равнометка на изминатия път, да се погледне на миналото от позициите на настоящето и се извлече поука за бъдещето.

Макар годините да са набраздили лицето и побелели косите на писателя и гражданина Людмил Стоянов, творческата му енергия е все така буйна и неуогржима, обществената му съвест все така чувствителна, идейно-естетическите му дрзновения все така разностранни и проникновени. И сега той продължава да живее с най-актуалните проблеми на нашето съвремие и работи с рядка всеотдайност, умдреност и сила за по-нататъшното развитие на социалистическата ни литература и култура, за осъществяване на великите комунистически идеали. Неговото многолетно творческо и гражданско дело — ценен влог в националната ни съвременна културна България. едно от първите места сред строителите на съвременна културна България. Затова и днешният читател посреща с толкова по-голям интерес онова, което излиза от закаленото не в една битка талантиливо перо на писателя, уверен, че то е дълбоко почувствувано и изстрадано, посещо мъдростта, изпитанията и вярата на един голям творчески дух.